

معرفی های اجمالی

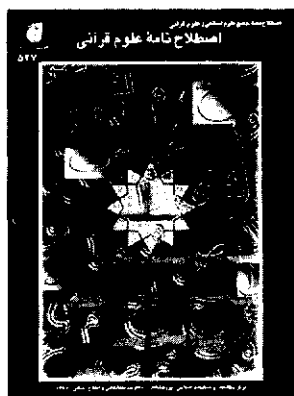
اصطلاح نامه علوم قرآنی

مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی، قم: دفتر
تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مرکز انتشارات،
۱۳۷۶ ش - ۴۸۷ ص - چاپ اول.

گسترده‌گی و فراوانی مسایل تحقیقاتی، به ویژه در
معارف اسلامی از یک سو و فرصت های کم از دیگر
سوی، محققان را بر آن داشته است تا با بکارگیری
امکانات رایانه ای و غیر آن دست به تهیه معجم ها و
اصطلاح نامه ها و کتابنامه ها و ... در معارف گوناگون

اسلامی بزنند تا دست یابی آنها جهت تحقیقات در زمینه های مختلف به آسانی صورت
پذیرد. استفاده از امکانات رایانه ای و تهیه دیسکت ها و سی دی ها از کتب مختلف معارف
اسلامی، به صورت گسترده و فراگیر نیز در همین راستاست.

مرکز تحقیقات دفتر تبلیغات اسلامی قم که سالیانی است در مسایل گوناگون اسلامی
تحقیقات گسترده ای را به انجام رسانده و یا در دست انجام دارد از سالیان دور، طرح تدوین
اصطلاح نامه کلان علوم اسلامی را تهیه و محققانی برای برآوردن این خواسته تربیت کرده

است. اینک بخشی از این مجموعه تحت عنوان اصطلاح نامه علوم قرآنی تقدیم علاقه مندان می گردد.

این کتاب از پیش گفتاری کوتاه و مقدمه ای دراز دامن در دو فصل و شش بخش سامان یافته است (صص ۸-۹۴) فصل اول کتاب شامل چهار بخش است که بخش اول در اهمیت واژه شناسی (صص ۸-۱۲)، بخش دوم کلیاتی در باب اصطلاح نامه (صص ۱۳-۲۲)، بخش سوم جایگاه اصطلاح نامه در نظام اطلاع رسانی (صص ۲۳-۳۸)، بخش چهارم نگرشی بر اطلاع رسانی در علوم اسلامی (صص ۳۹-۶۱) و فصل دوم کتاب شامل دو بخش تحت عنوان: بخش پنجم تدوین اصطلاح نامه علوم اسلامی (صص ۶۲-۸۳) و بخش ششم اصطلاح نامه علوم قرآنی (صص ۸۴-۹۴).

از ص ۹۵ به بعد، اصل اصطلاح نامه آغاز شده است که اصطلاحات علوم قرآنی به صورت نمایش الفبایی، نمایش نظام یافته و نمایش سلسله مراتبی آمده است و در پایان فهرست جامعی از منابع و مدارك اصطلاح نامه آورده شده است.

نقد و بررسی این کتاب که کاری است کلیدی و ارزشمند در این مختصر نمی گنجد و ما تنها به معرفی اجمالی این اثر پرداختیم. امید آنکه علاقه مندان و محققان علوم قرآنی را سودمند افتد.

لازم به یادآوری است که در سال ۷۴ در شماره ۵ بینات ص ۱۸۲ این کار به عنوان کاری در آستانه پژوهش و نشر از طرف مرکز مطالعات و تحقیقات معرفی شده است.

تفسیر غریب القرآن

زید بن علی بن الحسین علیه السلام، محقق: سید محمد جواد حسینی جلالی - ویرایش دوم - قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مرکز انتشارات، ۷۳۶ص. وزیری - چاپ دوم.

«زید بن علی از عالمان، مفسران و فقیهان جلیل القدر تاریخ تشیع است. چهره خونین آن شهید بزرگ تاریخ اسلام در میان شهیدان راه فضیلت درخشش

تفسیر
غریب القرآن

التفسیر
الغریب للقرآن

ازبینه وشفقة
مجموعه آئین بنی هاشم

ویژه ای دارد. زید بن علی در ابعاد مختلف فرهنگ اسلامی آثار ارجمندی از خود بر جای نهاده است. (آثار وی در مقدمه تفسیر (صص ۲۰-۲۵) یاد شده است). آثار وی در تفسیر قرآن و توضیح و تبیین معارف آن با توجه به مرحله زمانی حیات زید بسی قابل توجه و شایان دقت است.

زید بن علی مفسری است بزرگ و عالمی است آشنا به ابعاد قرآن. این حقیقت را معاصران وی گواهی داده اند و آثار وی نیز نشانگر این واقعیت است. یکی از همعصران وی می گوید:

کسی را آگاه تر از زید به کتاب الله عزوجل و مشکلات و اعراب و ناسخ و منسوخ آن نیافتم (الفهرست، ص ۲۴۱).

زید جاننش از آموزه های قرآن مشتعل و قلبش آکنده از حقایق و حیاتی بود. وی هرگز تعلیم و تعلم قرآن را از دست نهشت و در سخت ترین شرایط زندگی از گستراندن معارف آن باز نایستاد. «(آینه پژوهش، شماره ۲۵، ص ۹۲)

کتاب حاضر، شامل تفسیر غریب القرآن، الصفة و رسالة فی مدح القلة و ذم الکثرة است.

این اثر ارزشمند که چاپ اول آن در سال ۱۳۷۲ منتشر شده است، به همت دانشمند ارجمند و محقق گرانقدر جناب سید محمد جواد حسینی جلالی تحقیق و تصحیح شده است و چاپ دوم آن با اضافاتی، شامل: تفسیر سوره های ابراهیم، حجر، نحل، اسراء، کهف و مریم که در چاپ اول نبوده است در سال ۱۳۷۶ به زیور طبع آراسته شده است.

تفسیر غریب القرآن، از نخستین تفاسیر قرآن است که بیشتر به تفسیر و تبیین واژگان قرآن پرداخته است. محقق گرامی، کتاب را بر اساس نسخه ای که در اختیار داشته است تصحیح کرده و مقدمه ای دراز دامن بر آن نگاشته است (صص ۷-۱۱۰). وی در ابتدا اشاره ای گذرا به علت تحقیق و تصحیح این اثر دارد و می گوید به جهاتی من دست به احیاء این اثر ارزشمند زدم:

۱) این تفسیر از میراث ارزشمند ماست و قبل از این چاپ نشده است.

۲) این تحقیق، در واقع زنده کردن یاد شهید زید بن علی است که در راه خدا به شهادت رسید و تألیفاتش همه به گونه خطی در کتابخانه ها بر جای مانده اند.

۳) احیاء این اثر تفسیری از تألیف کتابی در این موضوع با ارزش تر است زیرا زید شهید معاصر ائمه علیهم السلام بوده است و هر چه به زمان ائمه علیهم السلام نزدیک تر باشیم فهم ما از کتاب الهی دقیق تر و با ارزش تر است. علاوه بر اینکه زید خود نیز از فقیهان و شاگردان پدر بزرگوارش علی بن الحسین علیه السلام است. (صص ۷-۸)

مصحح ارجمند، مقدمه را در دو فصل سامان داده است در فصل اول، درباره شرح حال و زندگانی علمی و سیاسی زید به تفصیل سخن گفته است. در فصل دوم، در توضیح و تبیین خود تفسیر سخنانی آورده است و فهرست سودمندی از کتاب های غریب القرآن بدست داده است.

بعد از این مقدمه محققانه و ارزشمند، به ترتیب سوره های قرآن و با شماره گذاری آیات موارد تفسیری زید را آورده است و در پاورقی به برخی موارد تحریف و یا افتادگی ها اشاره کرده است.

در ادامه به تصحیح و نشر دو رساله الصفوة (صص ۵۱۱-۵۵۰) والقلة والكثرة (صص ۵۵۱-۵۵۹) پرداخته است. و در پایان کتاب فهرست های دقیق و سودمندی آورده است. سعیش مشکور باد و امید آنکه این اثر ارزشمند در تبیین و تفسیر آیات الهی راه گشای علاقه مندان به معارف قرآنی باشد. ان شاء الله

طبقات مفسران شیعه

عقیقی بخشایشی، قم: دفتر نشر نوید اسلام،
۱۳۷۶ش - وزیری - ج ۴، ۵۱۲ص - ج ۵،
۴۸۸ص - چاپ اول.

این اثر ارزشمند توسط محقق اندیشمند جناب عقیقی بخشایشی تحقیق و تألیف شده است و چنانکه خود مؤلف آورده است محصول پنج سال تلاش و کوشش است. وی کتاب را از مفسران قرن اول آغاز کرده است و تا آخرین قرن ادامه داده است.

این کتاب که اکنون جلد ۴-۵ آن منتشر شده است و معرفی مفسران را به پایان رسانده

طبقات مفسران شیعه

جلد چهارم

شامل مفسران قرآن ۱۳ و ۱۴هـ

عقیده بخشایشی

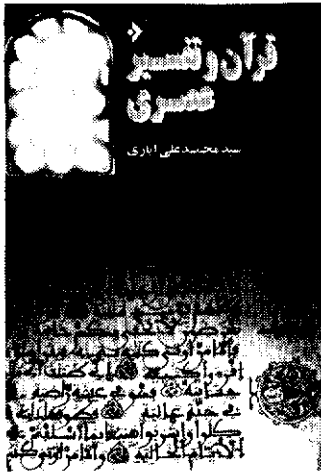
است، تقریباً به صورت جامع و کامل و به ترتیب قرون، به معرفی مفسران شیعه و تفاسیر آنان پرداخته است و در واقع نشانگر تلاش و توجه عالمان شیعی در طول قرون و اعصار به معارف قرآنی است.

بی شک کندوکاو درباره تألیفات شیعه به ویژه درباره قرآن و علوم وابسته به آن بسیار ارجمند و بایسته است و نشانگر همت والا و اهتمام خالصانه آنان به قرآن است.

درباره تألیفات شیعه کتاب های الفهرست/ ابن ندیم، تأسیس الشیعه لعلوم الاسلام/ سید حسن صدر، الذریعه الی تصانیف الشیعه/ آقا بزرگ تهرانی و اعیان الشیعه/ سید محسن امین یاد کردنی و ستودنی است و لکن کتابی در این سطح و تنها درباره مفسران شیعه و به زبان فارسی، کاری بدیع و ناشده است که باید با پیشنهادات و اصطلاحات و رفع نواقص آن توسط اندیشمندان تکمیل گردد.

در این اثر ارزشمند شرح حال حدود ۲۰۰ تن از مفسران شیعه آمده است و عالمان بزرگواری بر آن تقریظ نوشته اند که در جلدهای مختلف این اثر به چاپ رسیده است. البته بایسته است که این اثر بزرگ، توسط اهل قلم و متخصصان و اندیشوران، به نقد و بررسی کشیده شود تا از آن یک اثر بجای ماندنی بسازد. در پایان ذکر نکاتی به گونه گذرا یاد کردنی است:

- ۱) این کتاب علاوه بر غلط های زیاد چاپی، فاقد یک ویرایش دقیق است.
 - ۲) بعضاً بین مفسران شیعه و سنی اختلاط شده است در حالی که نام کتاب «طبقات مفسران شیعه» است.
 - ۳) یکی از کارهای شایسته و با ارزش فهرست های فنی کتاب است که این اثر فاقد آنست و تنها فهرست مطالب دارد و نام برخی از مفسران نیز تکرار شده است.
 - ۴) تا کنون در اذهان صاحب نظران این گونه مطرح بوده است که مترجمان با مفسران جدا هستند و هرگز مترجمان عالی مقام از مفسران نیستند، در حالی که کتاب «طبقات مفسران شیعه» در آخرین جلد خود به شرح حال مترجمان پرداخته است.
- به هر حال سعی مؤلف ارجمند آن ستودنی است و توفیق روز افزون ایشان را از خداوند متعال خواهیم. امیدواریم این اثر گرانبساز با اصلاحات و ویرایش بایسته به تجدید چاپ برسد و علاقه مندان را سودمند افتد. ان شاء الله.

قرآن و تفسیر عصری

سید محمد علی ایازی - تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی - چاپ اول - ۱۳۷۶ ش، رقعی - ۲۴۰ ص.

تفاسیر نگاشته شده بر قرآن گرامی هر یک روش خاصی پیموده اند، برخی تفسیر مآثور نگاشته و برخی تفسیر عقلی و برخی تفسیر کلامی یا فلسفی و ... جز آن. همه آنچه به عنوان تفسیر قرآن در طول اعصار متمادی به نگارش درآمده است ستودنی و با ارزش است و بعضاً گرانسنگ و ذقیمت.

بررسی روش های تفسیری قرآن کریم، کتاب ها و مقالات فراوانی را به خود اختصاص داده است و بعضاً مورد نقد و نظر قرار گرفته است. در میان تفاسیر گونه گون قرآن کریم، تفسیر عصری از آیات الهی از جایگاه ویژه ای برخوردار است، عالمان بزرگوار در سده های مختلف به تفسیر عصری دست یازیده اند اگر چه ممکن است تبیین و توضیح «تفسیر عصری» در منظر آنان متفاوت باشد، لکن نگاه نو به مسایل قرآنی، آنان را به این گونه تفسیر کشانده است.

کتاب ارزشمند «قرآن و تفسیر عصری» با پرداختن به این موضوع به تبیین و جایگاه آن پرداخته است. مؤلف محترم پس از مقدمه ای کوتاه و بعد از ذکر سرآغاز کلام، به معنای تفسیر عصری پرداخته و چنین آورده است: «تفسیر عصری شیوه ای نو در ارایه مباحث جهان بینی و اعتقادی است که مفسر با توجه به آگاهی هایی که کسب کرده و نیازهایی که در عصر خود درک می کند، پیام قرآن را شرح می دهد. در طرح مباحث، به مسأله شرایط روحی مخاطبان و پرسش هایی که آنان دارند توجه می کند، لذا مطالب خود را مناسب و سازگار با دانش های عصر ارایه می دهد.» (ص ۲۹)

مؤلف ارجمند و گرامی، کتاب را در عناوین کلی سامان داده است که ذیل هر یک از آنها، عنوان های دیگری توضیح و تبیین شده است. برخی از عناوین کلی عبارت اند از: تفسیر عصری، معنای تفسیر عصری، تلقیها و برداشت های گوناگون، تفسیر عصری

در متون روایات، تفسیر عصری از زبان قرآن پژوهان، ضرورت گرایش به تفسیر عصری، پایه‌های دگرگونی در فهم، تحولات مهم فکری در سیر تطور تفسیر، عوامل گرایش به تفسیر عصری، مخالفت با تفسیر عصری و پاسخ آن و ویژگی‌های تفسیر عصری. در خاتمه فهرست‌های فنی و ارزشمندی آورده شده است که بسیار سودمند و کارآمد است. این کتاب، برای علاقه‌مندان به پژوهش در مسایل نو و کسب نظرات مفسران نواندیش و شناخت تفسیر عصری بسیار ذیقیمت و با ارزش است.

دو هفته نامه ندای ذکر

نشریه قرآنی، خبری، آموزشی - دارالقران
کریم نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در
دانشگاه علامه طباطبائی.

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام
بزرگوار و حاکمیت قرآن بر کشور امام عصر (عج)،
روی کرد به قرآن و معارف آن به گونه‌ای روز افزون و
فراگیر، فضای کشور را عطر آگین کرده است.

قلم به دستان و علاقه‌مندان به معارف قرآنی، دست

به قلم برده‌اند و حقایق این کتابی الهی را با خامه خود به آگاهی دوستداران قرآن می‌رسانند، علاقه‌مندان به حفظ و قرائت قرآن، روی کردی دوباره و باشتاب به قرآن کردند. در این میان نشریاتی نیز به نشر معارف قرآن پرداختند و برخی به صورت تخصصی در این راستا گام نهادند و مشعل‌های فروزانی را برافروختند.

در همین جهت «دو هفته نامه ندای ذکر»، توسط نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه علامه طباطبائی، به صورت چهار صفحه‌ریحی و کاغذ روزنامه‌ای منتشر می‌شود. این نشریه گام‌های نخستین خود را برمی‌دارد و توجه خود را به مسایل قرآنی معطوف داشته است.

امید است بنیان آن با همت بلند و توجه بیشتر و اتکال به قرآن گرامی، گام‌های بلندتری در نشر معارف قرآنی بردارند.

برخی از عناوین این نشریه عبارت است از: پرتو قرآن، رازهای قرآن، معرفی تفسیر و همراه با قاریان. بینات برای دست اندرکاران این نشریه و زین آرزوی توفیق دارد.

کتابنامه بزرگ قرآن کریم

گردآوری و نگارش: شیخ محمد حسن بکائی
- تهران: مرکز فرهنگی نشر قبله، جلد ۵- ۵۴۰ص
- وزیری - (کالینگور) - چاپ اول.

این کتاب، پنجمین جلد از مجموعه عظیم کتابشناسی نگاشته های قرآنی است که با حرف (تفا) تفسیر سوره ف) آغاز شده است، چنانکه پیشتر در شماره ۸ و ۱۲ از این کتاب یاد کرده ایم، این مجموعه در برآوردن نیاز مبرم محققان و قرآن پژوهان جهت آگاهی از تحقیقات قرآنی در سرتاسر عالم بسیار مفید است.

آگاهی از نگاشته های پیرامون قرآن، علاوه بر اینکه نشانگر عظمت این کتاب الهی است، گامی است در راه پیشرفت تحقیقات بعدی که در راستای معارف قرآن انجام می پذیرد و نیز گنجی است در جهت شناخت آن همه تلاش و کوشش که در طول سده ها به خامه قرآنیان نگاشته شده است. امیدواریم به زودی بقیه مجلدات این مجموعه به زیور طبع آراسته گردد.

